Henk van Halm

Notities in een kwakkelwinter

Kwakkelwinter 1959-'60 bracht vele verrassingen voor degenen, die hun veldbiologische activiteiten in hoofdzaak onder de rook van Neerlands hoofdstad plegen. Vogels, die bij strenge vorst uitwijken naar het zuiden, zagen nu geen reden hun heil elders te zoeken. Op het Nieuwe Meer verbleven de hele winter grote troepen eenden. Dit gebeurt weliswaar iedere winter, maar dit jaar zijn er wel bijzonder veel geweest en eind januari begin februari toonden zij zich zo weinig schuw, dat vanaf de oever zonder kijker reeds zeer veel te zien viel. De in andere jaren aan forse wijzigingen onderhavige aantallen bleven deze winter vrijwel constant. Zo verbleven er op dit meer een 20 à 30 *grote zaagbekken,* een dikke 200 *kuifeenden,* een 100 *smienten* en 3 à 400 *meerkoeten.* Begin februari hadden we er ook nog enige *brilduikers,* een soort, die ook in andere jaren wel gezien werd. *Nonnetjes,* waarvan de vorige winter — vooral in de mistmaand februari — veel exemplaren werden gezien, misten we deze winter. Wel bleven er een tiental *dodaarzen* en vijf *futen* de hele winter hangen. Van deze dodaarzen werd eind februari de typische hinnikende roep gehoord.

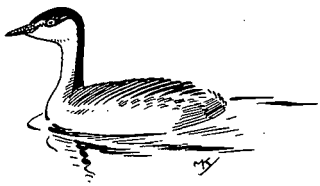

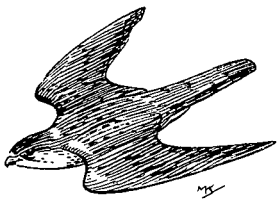

Kuifduiker en Smelleken

Eind januari verscheen er tussen de vele eenden plotseling een *kuifduiker.* In tegenstelling tot de futen bleek deze in het geheel niet schuw te zijn, zodat hij verscheidene malen door verschillende vogelkenners van zeer nabij kon worden gadegeslagen. De kenmerkende verschillen met de geoorde fuut, waarmee verwarring mogelijk zou kunnen zijn, werden hierbij duidelijk waargenomen. Zelfs de witte punt van de relatief korte, rechte snavel werd zeer goed gezien. Ikzelf betrapte hem een keer verenpoetsend in een luwe, door hoog riet omzoomde hoek van het oeverland, heerlijk in het zonnetje, hooguit drie meter van de oever. Winterwaarnemingen van deze in Noord-Europa broedende watervogel zijn al tamelijk zeldzaam, terwijl bovendien de kuifduiker zelden in het binnenland gezien wordt. De gehele maand februari werd hij waargenomen.
Een *smelleken* opereerde in het zuidelijk deel van het Amsterdamse Bos. Zijn jachtterrein omvatte zelfs een groot deel van Amstelveen. Zo zagen we hem op 3 januari boven het Thijssepark, waar hij paniek veroorzaakte in een troep *sijsjes,* die snel dekking zochten in de kronen van de berken. De valk cirkelde nog enige tijd besluiteloos rond om daarna teleurgesteld zijn weg te vervolgen.

Lente-allures.

Drie januari was een bijzonder fraaie dag voor de tijd van het jaar. Een dag met lente-allures, waarop de *koolmezen* reageerden met aan de lopende band hun drieslag („schiet-in-'t-vuur") te laten horen. Op tal van plaatsen werd de *zanglijster* zingend waargenomen en voerden de *wilde eenden* hun paringsspel uit.

Overal in Amstelveen bungelden de katjes van de *balkanels,* die al vóór Kerstmis bloeide, en in het Thijssepark bloeiden hier en daar nog toefjes van onze inlandse *dopheide.*

De achtste januari bloeiden in het Amsterdamse Bos de *hazelaars.* Een onwerkelijk gevoel gaf dat, toen drie dagen later de eenden zich schaarden in en rond de weinige wakken en de reigers stonden te kleumen op het ijs van dichtgevroren sloten.

Vorstweek.

Op 9 januari begon het te vriezen en het bleek menens te zijn. Een week lang lag alles in de ban van sneeuw en ijs. Gelukkig bleek een week niet lang genoeg te zijn om

Waarop de koolmezen reageerden met aan de lopende band hun drieslag te laten horen.

een grote slachting onder de vogels aan te richten. Enige *meerkoeten* en een *merel* sneuvelden, maar die zullen al vóór de vorst inviel wel niet zo heel vitaal geweest zijn. De *wulpen,* die de hele winter overnachtten op terreinen rond Amsterdam, bleven deze slaapplaatsen ook tijdens de koudeperiode frequenteren.

De twee *ijsvogels,* die de hele winter in het Amsterdamse Bos verbleven, breidden hun voedselgebied nog meer uit op zoek naar open water, maar werden beide na de vorstweek weer geregeld gesignaleerd. Zij hebben het dus overleefd.
Het aantal *koperwieken* ondervond geen opvallende wijzigingen in deze week, evenmin de grote troepen *goudhaantjes,* welke laatste er deze winter bijzonder veel waren. Meermalen werden ook *vuurgoudhaantjes* waargenomen, veel meer en vaker dan in andere jaren.

In de ban van sneeuw en ijs *Foto's H. van Halm*

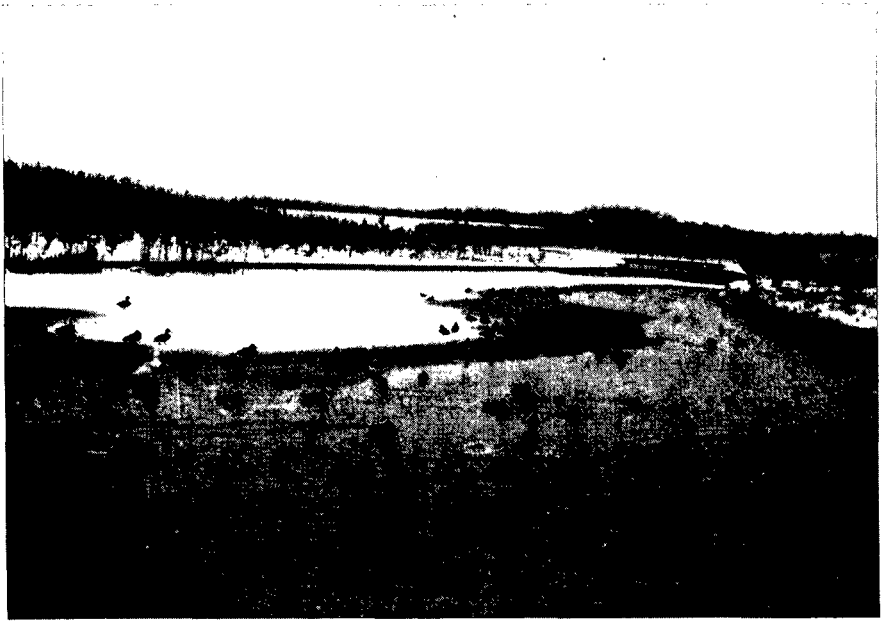

De *blauwe reigers* bleven ook in onverminderde sterkte, zochten natuurlijk wel de wakken op, maar leden niet merkbaar van koude en voedselgebrek.
Op 10 januari joegen we een *houtsnip* op in een laag eikenbosje in het Bos, terwijl op 12 januari nog een *watersnip* werd waargenomen in een rietkraag in dezelfde omgeving.

Goudvinken, kerkuil en witgatje.

Boswachter H. de Groot meldde op 12 januari een paartje *goudvinken* aan de Amstelveense Poel. Deze goudvinken zijn voor ons, Amsterdammers, betrekkelijke „Aves rarae". Ze broeden ook niet bij ons, komen er hoogstens op de trek of zwervend. Door andere vogelaars zijn ze later nog enige malen aangetroffen.
Een merkwaardige waarneming deed ik op 13 januari. In een der bezinkingsbassins van de rioolwaterzuiveringsinstallatie in de Middelpolder te Amstelveen voedselde, ondanks strenge vorst, een *witgatje*.
Van begin januari tot eind februari verbleef er een *kerkuil* in het Bos. Deze in en rond Amsterdam zo langzamerhand zeldzaam geworden nachtrover roestte nu eens in de wagenschuur, dan weer in de kap van de hooiberg van boerderij „Meerzicht"! Een noordelijke broedvogel was het beslist niet; hij had een lichte borst, een kenmerk dat ook de ten onzent broedende kerkuilen hebben, in tegenstelling tot de noordelijker broedende ondersoort.

Leeuwerikentrek.

Na deze vorstperiode werd op 27 januari (een onbewolkte zonnige dag) intensieve trek waargenomen van de *veldleeuwerik*. Deze leeuweriken waren echt op de terugtrek; ze vlogen allen in oostelijke richtingen. Wel erg vroeg! Ze kregen ook een behoorlijke tegenslag toen er een paar dagen veel sneeuw viel. Prompt werd er een terugslag van deze trek waargenomen op 7 februari, vlak voor die koude dagen.

Bloemen in februari.

In februari kwamen kort na elkaar de vroege voorjaarsbloemen in bloei. Het waren achtereenvolgens de *winteraconiet* (7 febr.), de *gele kornoelje* (9 febr.), het *sneeuwklokje* (10 febr.), de *crocus* (11 febr.), het *kleinhoefblad* (13 febr.), *zwarte* en *grauwe els* (16 febr.), *esp* en *iep* (29 febr.) in bloei.
Eind februari bloeide de *stengelloze sleutelbloem* al in grote aantallen.

Warmste schrikkeldag.

We maakten de warmste schrikkeldag mee sinds de eeuwwisseling, een dag met temperaturen rond de 18 °C., waarop zingende *merels* en *zanglijsters* overal gehoord werden. *Honingbijen* bevlogen de crocussen en sneeuwklokjes en *steekmuggen* waren al heel vroeg bijzonder lastig.
Het is wel vreemd, dat in deze zachte winter zo weinig *kieviten* gezien zijn. Zou dit nog in verband staan met de droge zomer van 1959? Toen zijn er veel kieviten omgekomen ten gevolge van de droogte, hetzij door directe invloeden daarvan, voornamelijk door verhongering door gebrek aan vochtige graslanden, hetzij indirect door het afleggen van hun schuwheid, waardoor zij ten offer vielen aan het snelverkeer. Het contingent trok al vóór de winter weg naar plaatsen, waar wel voldoende voedsel was. Inmiddels arriveerde het eerste clubje kieviten op 27 februari op de weiden van boerderij „Meerzicht" aan het Nieuwe Meer. Het zou belangwekkend zijn na te gaan in hoeverre deze droge zomer nog invloed heeft op het aantal paren in 1960.
Met de komst van de kieften was de lente definitief begonnen. Vijf maart vlogen de *kleine vossen* en de eerste *aardhommel*-koninginnen rond in het stovende zonnetje en bij het Vogeleiland in het Amsterdamse Bos nestelden de *staartmezen* al. Verheugende verschijnselen! Een winter van een week en toch vol ongekende verrassingen.

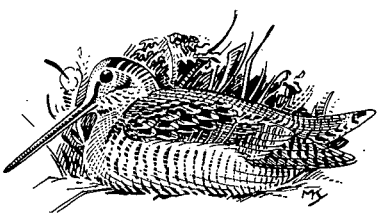

Houtsnip en IJsvogel
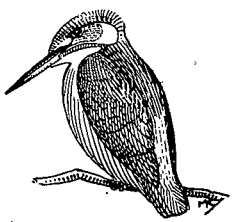
Tekeningen:
M. J. C. Kolvoort